

בא ראה, קרבן העני חשוב לפני הקדוש ברוך הוא, שהרי הוא הקריב שני קרבנות לפניו, אחד חלבו ודמו, ואחד אותו שהקריב. שהרי אין לו לאכל, והוא הביא קרבן. קרבן העני קל מהכל - שני תורים או שני בני יונה, ואם לא - מעט קמח, ומתפפר בו, ובאותה שעה מכריזים ואומרים: כי לא בזה ולא שקץ ענות עני. כל כך למה? כי קרבן העני עדיף מהכל, שהרי הוא גרם לי להיות בגורלו של הקדוש ברוך הוא, והוא גרם לי להיות בחלק של התורה. משום כך חלקתי כל נכסי (חלקתי נכסי, חצי) לעניים, שהרי הם גרמו לי כל זה.

כמו שהעני הרתיח חלבו ודמו, כך אותו הקמח מרתיחים בשמן משחה. וכך למדנו, שאפלו כל אדם מקריב את המנחה הזו על המזבח ומנחת מרחשת, משום שכמו שהחטא הרתיח את חלבו ודמו באש היצר הרע וכל איבריו רתחו באש - כך הקרבן הזה כמו כן ממש, ועקר הקרבן כמו החטא, ולהקריב לפני הקדוש ברוך הוא רצון לבו ורוחו ונפשו, שזה חביב מהכל לפניו.

אשרי חלקם של הצדיקים שמקריבים בכל יום ויום את הקרבן הזה לפני הקדוש ברוך הוא. ומה הוא? עצמם ונפשם שמקריבים לפניו. ואני רוצה להקריב את הקרבן הזה (ממש), וזה רוצה הקדוש ברוך הוא מאדם בעולם הזה. ועם כל זה, קרבן של הכל (ממש) עדיף, פדי שיתברכו כל העולמות.

עוד פתח ואמר, (תהלים קלה) ברוך ה' מציון שכן ירושלים הללויה. וכי מציון הוא ברוך? והרי

הוא חזי, קרבנא דמספנא השיב קמי קדשא בריך הוא, דהא הוא קריב תרי קרבנין לקמיה. חד חלביה ודמיה. וחד ההוא דקריב. דהא לית ליה למיכל, והוא אייתי קרבנא. קרבנא דעני קליל מפלא תרין תורין, או תרין בני יונה, ואי לאו, זעיר קמחא, ומתפפר ביה והוא שעטא מכריזין ואמרי, כי לא בזה ולא שקץ ענות עני. כל כך למה. בגין דקרבנא דעני עדיף מפלא. דהא הוא גרים לי למהוי בעדיביה דקודשא בריך הוא, הוא גרים לי למהוי בחולקא דאורייתא. בגין כך פליגנא כל נכסי (ס"א פליגנא נכסי, פליגא) למספני, דהא אינון גרמו לי כולי האי.

במה דמספנא ארתח חלביה ודמיה, כך ההוא קמחא מרתחין ליה במשח רבות. והכי אולפנא, דאפילו כל בר נש מקרב האי מנחה על המזבח ומנחת מרחשת. בגין, דכמה דחטאה ארתח חלביה ודמיה באשא דיצר הרע, וכל שייפוי רתחי באשא, כך קרבנא דא, פהאי גוונא ממש. ועקרא דקרבנא כגוונא דחטאה, ולקרבא קמי קדשא בריך הוא, רעוּתא דלביה, ורוחיה ונפשיה, דהאי חביבא מן פלא קמיה.

זבאה חולקיהון דצדיקניא, דאינון מקרבין בכל יומא ויומא האי קרבנא לקמי קדשא בריך הוא. ומאי איהו, גרמייהו ונפשיהו דמקרבין קמיה. ואנא בעינא לקרבא האי קרבנא (ממש), ודא בעי קדשא בריך הוא מבר נש פהאי עלמא. ועם כל דא קרבנא דכלא (ס"א ממש) עדיף, בגין דיתברכו עלמין פלהו.

הו פתח ואמר, (תהלים קלה) ברוך יי מציון שוכן ירושלים הללויה. וכי מציון הוא ברוך, והא מנהרא עמיקא עלאה

וכי מציון הוא ברוך, והא מנהרא עמיקא עלאה

מהנהר העמק העליון הוא ברוך! אלא ברוך ה', כשמצאנה הלכנה מאור השמש ומתקרבים זה לזה, ולא מוסר האור הזה מזה. ולפעמים שהלכנה נקראת בשם המלך, כמו שהוא נקרא 'הנ"ה', כך היא נקראת 'הנ"ה', כמו שנאמר (בראשית יט) וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. ולא זה לבדו, אלא אפלו שליח אחד לפעמים (ממש) נקרא בשם המלך.

דבר אחר ברוך ה' מציון - מאיזה מקום נודע הקדוש ברוך הוא שהוא ברוך? חזר ואמר מציון, ממקום של ציון נודע שהוא ברוך. מה הטעם? משום שכתוב (תהלים קלד) כי שם צנה ה' את הברכה וגו'. אמר לו רבי ייסא, אשרי חלקך שזכית לכל זה. אשרי אותם שעוסקים בתורה. שכל מי שעוסק בתורה כאלו אוהז בקדוש-ברוך-הוא. זהו שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. אם זבח שלמים קרבנו. רבי יהודה פתח, (בראשית א) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים וגו'. בא ראה, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם - ברא שבעה רקיעים למעלה, ברא שבע ארצות למטה, שבעה ימים, שבעה נהרות, שבעה ימים, שבעה שבועות, שבע שנים, שבע פעמים. שבעה אלפי שנים יהיה העולם, והקדוש ברוך הוא בשביעי של הכל.

שבעה שחקים (רקיעים) למעלה, ובכל אחד ואחד פוככים ומזלות ושמש ושמש שמים בכל רקיע ורקיע. ובכלם מאלו, מרפכות אלו על אלו, לקבל עליהם על מלכות רבונם, ובכל הרקיעים יש פנפים, ומהם בארבע פנפים. מהם

איהו ברוך. אלא ברוך יי', כד נהיר סיהרא מנהירו דשמשא, ומתקרבי דא בדא, ולא אעדיאו נהורא דא מן דא. ולזמנין דסיהרא אתקרי בשמא דמלפא, כמה דאיהו אקרי יהו"ה, כף היא נקראת יהו"ה. כמה דאת אמר, (בראשית יט) ויי' המטיר על סדם ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. ולא דא בלחודוהי, אלא אפילו חד שליחא, לזמנין (ממש) אתקרי בשמא דמלפא.

דבר אחר ברוך יי' מציון. מאן אתר אשתמודע דקודשא בריך הוא, הוא ברוך. הדר ואמר מציון, מאתר דציון אשתמודע דהוא ברוך. מאי טעמא. בגין דכתיב, (תהלים קלג) כי שם צנה יי' את הברכה וגו'. אמר ליה רבי ייסא זפאה חולקך דזכית לכולי האי. זפאין אינון דמשפדלין באורייתא, דכל מאן דאשתדל באורייתא, פאלו אחיד בקודשא בריך הוא, הדר הוא דכתיב, (דברים ד) ואתם הדבקים ביי' אלהיכם חיים כלכם היום.

אם זבח שלמים קרבנו. רבי יהודה פתח, (בראשית א) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים וגו'. תא חזי, בשעתא דברא קדשא בריך הוא עלמא, ברא ז' רקיעים לעילא, ברא ז' ארצות לתתא, ז' ימים, ז' נהרות, ז' יומין, ז' שבועות, ז' שנים. ז' פעמים. ז' אלפי שנין דהוי עלמא, קדשא בריך הוא בשביעאה דכלא.

ז' שחקים (ס"א רקיעין) לעילא, ובכל חד וחד פככים ומזלות, ושמשין דמשמשין בכל רקיעא ורקיעא. ובכלהו מאלין, רתיכין אלין על אלין, לקבלא עלייהו עול מלכותא דמאריהון. ובכלהו רקיעין אית רתיכין מרפכות ושמשין משנים זה מזה אלו על אלו, מהם בשש

וְשִׁמְשִׁין, מְשַׁנֵּיין דָּא מִן דָּא, אֵלִין עַל אֵלִין, מְנַהוֹן בּוֹ' גְּדַפִּין, וּמְנַהוֹן בְּד' גְּדַפִּין. מְנַהוֹן בְּד' פְּנִים. וּמְנַהוֹן בְּתַרִּין פְּנִים, וּמְנַהוֹן בְּחַד. מְנַהוֹן אֲשָׁא דְלֵהִיט. מְנַהוֹן מֵיָא. מְנַהוֹן רוּחָא. הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (תהלים קד) עוֹשֶׂה מְלֶאכְיוֹ רוּחוֹת מְשַׁרְתֵּיו אֵשׁ לֵהִט.

וּבְלָהוּ רְקִיעֵין, אֵלִין עַל אֵלִין כְּגַלְדֵי בְּצֻלִים, אֵלִין לְתַתָּא, וְאֵלִין לְעֵילָא. וְכָל רְקִיעָא וְרְקִיעָא, אֲזֵלָא וְרַעֲשָׂא מְאִימָתָא דְמֵאֲרִיהוּן. עַל פּוּמִיָּה נְטֻלִין, וְעַל פּוּמִיָּה קְיִימִין. וְעֵילָא מְכַלְהוּ קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְנֻטִיל כְּלָא בְּחִילִיָּה וְתוּקִפִּיָּה. כְּגוּוֹנָא דָּא שְׂבַעָה אֲרָצוֹת לְתַתָּא, וְכַלְהוּ בְּיִשׁוּבָא בְּר' (דף י' ע"א) דְאֵלִין עֵלְאִין וְאֵלִין תַּתְּאִין. וְאֲרָץ יִשְׂרָאֵל עֵלְאָה מְכַלָּא, וְיִרוּשָׁלַם עֵלְאָה מְכַל יִשׁוּבָא.

וְחִבְרָנָא יְתִבֵי דְרוּמָא, חָמוּ בְּסַפְרֵי קְדָמָי, וּבְסַפְרָא דְאָדָם, דְהִכֵי מְחַלֵּק כָּל אֵינוּן אֲרָצוֹת, דְכַלְהוּ מְשַׁתְּפַחֵי לְתַתָּא, כְּגוּוֹנָא דְאֵינוּן רְקִיעֵין דְלְעֵילָא. אֵלִין עַל אֵלִין, וְאֵלִין עַל אֵלִין וּבִין כָּל אֲרַעָא וְאֲרַעָא, רְקִיעַ דְמַפְרָשׁ בֵּין דָּא לְדָא. וְעַל דָּא כַלְהוּ אֲרָצוֹת פְּרִישָׁן בְּשַׁמְהָן. וּבִינֵיהוּ גַן עֵדֵן וְגִיְהֵנָם. וְאִית בִּינֵיהוּ בְּרִיין מְשַׁנֵּיין, אֵלִין מִן אֵלִין, כְּגוּוֹנָא דְלְעֵילָא. מְנַהוֹן בְּתַרִּין אַנְפִּין, וּמְנַהוֹן בְּד', וּמְנַהוֹן בְּא'.

וְחִיזוּ דְאֵלִין לָאוּ כְּאֵלִין. וְאִי תִימָא, הָא כָּל בְּנֵי עֲלָמָא מְאָדָם נְפִקוּ, (לאו חכי דלא) וְכִי נְחִית אָדָם הָרְאִישׁוֹן לְכַלְהוּ אֲרָצוֹת, וְאוּלִיד בְּנִין, וְכַמְהָ נְשִׁין הָווּ לֵיהּ. אֵלָא, אָדָם לָא אֲשַׁתְּכַח אֵלָא בְּהֵאֵי עֲלָמָא עֵלְאָה מְכַלְהוּ, דְאֲקָרִי תַבַּל, כְּדָאמְרִינָן דְכְּתִיב (משלי ח) (ס"א מִשְׁחַקַת בְּתַבַּל אֲרַצוֹ) וַיֵּצֵא לְתַבַּל אֲרַצוֹ. וְהֵאֵי תַבַּל אַחֲרֵיָא בְּרְקִיעַ דְלְעֵילָא, וְאֵתְּאֲחִידָא בְּשַׁמָּא עֵלְאָה. הָדָא

בְּאַרְבַּע פְּנִים, וּמִמֵּהּ בְּשַׁתֵּי פְּנִים, וּמִמֵּהּ בְּאַחַת. מִמֵּהּ אֵשׁ לוֹהֵט, וּמִמֵּהּ מַיִם. מִמֵּהּ רוּחַ. זְהוּ שְׂפַתוֹב (תהלים קד) עוֹשֶׂה מְלֶאכְיוֹ רוּחוֹת מְשַׁרְתֵּיו אֵשׁ לֵהִט.

וְכָל הַרְקִיעִים אֵלֵינוּ עַל אֵלֵינוּ כְּגַלְדֵי בְּצֻלִים, אֵלֵינוּ לְמַטָּה וְאֵלֵינוּ לְמַעְלָה. וְכָל רְקִיעַ וְרְקִיעַ הוּלֵף וְרוֹעֵשׁ מְאִימָת רַבּוֹנָם. עַל פִּיו נּוֹסְעִים, וְעַל פִּיו עוֹמְדִים. וּמַעַל לְכָלֵם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנוּשָׂא הַכָּל בְּחִילוֹ וְתַקְפוֹ. כְּמוֹ כֵּן שְׂבַע אֲרָצוֹת לְמַטָּה, וְכָלֵם בְּיִשׁוּבָא, פְּרִט שְׂאֵלָה עֲלִיוֹנִים וְאֵלָה תַּחְתּוֹנִים. וְאֲרָץ יִשְׂרָאֵל עֲלִיוֹנָה מְהַכֵּל, וְיִרוּשָׁלַם עֲלִיוֹנָה מְכַל יִשׁוּבָא.

וְחִבְרָנָא יוֹשְׁבֵי הַדְּרוֹם רָאוּ בְּסַפְרֵי הַקְדָּמוֹנִים וּבְסַפְרוֹ שֶׁל אָדָם, שְׂפָרָה מְחַלְקִים כָּל הָאֲרָצוֹת הַלְלוּ, שְׂפָלָם נִמְצְאִים לְמַטָּה כְּמוֹ אוֹתָם הַרְקִיעִים שְׂלֻמְעֵלָה, אֵלֵינוּ עַל אֵלֵינוּ וְאֵלֵינוּ עַל אֵלֵינוּ, וּבִין כָּל אֲרָץ וְאֲרָץ רְקִיעַ מְפָרִיד בֵּין זֶה לְזֶה, וְלִכְּן כָּל הָאֲרָצוֹת מְפָרִשׁוֹת בְּשַׁמּוֹת, וּבִינֵיהוּ גַן עֵדֵן וְגִיְהֵנָם, וְיִשׁ בִּינֵיהוּ בְּרִיּוֹת מְשַׁנּוֹת אֵלֵינוּ מְאֵלֵינוּ, כְּמוֹ שְׂלֻמְעֵלָה, מִהֵן בְּשַׁתֵּי פְּנִים וּמִהֵן בְּאַרְבַּע וּמִהֵן בְּאַחַת.

וּמִרְאָה שֶׁל אֵלָה אֵינוֹ כְּאֵלָה. וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם יֵצְאוּ מֵאָדָם, (אינו כר, שלא) וְכִי יֵרֵד אָדָם הָרְאִישׁוֹן לְכָל הָאֲרָצוֹת וְהוּלִיד בְּנִים? וְכַמְהָ נְשִׁים הָיוּ לוֹ? אֵלָא אָדָם לָא נִמְצָא אֵלָא בְּעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הַזֶּה מְכַלֵם, שְׂנַקְרָא תַבַּל, כְּמוֹ שְׂאֲמַרְנוּ,

שְׂפַתוֹב (משלי ח) (מִשְׁחַקַת בְּתַבַּל אֲרַצוֹ) וַיֵּצֵא לְתַבַּל אֲרַצוֹ. וְהַתַּבַּל הַזֶּה אַחֲרֵיָא בְּרְקִיעַ שְׂלֻמְעֵלָה וְנִאֲחֲזוֹת בְּשֵׁם הָעֲלִיוֹן. זְהוּ שְׂפַתוֹב (תהלים

וְהֵאֵי תַבַּל אַחֲרֵיָא בְּרְקִיעַ דְלְעֵילָא, וְאֵתְּאֲחִידָא בְּשַׁמָּא עֵלְאָה. הָדָא

הוא דְּכַתִּיב, (תהלים ט) וְהוּא יִשְׁפּוּט תִּבְל בְּצַדִּק. בְּצַדִּק וְדָאִי. בְּגִין כֶּף בְּנוֹי דְּאָדָם, אֲשַׁתְּכַחוּ בְּהַאי אַרְעָא עֲלָאָה דְּאֶקְרִי תִּבְל. וְאִינוּן עֲלָאִין עַל כְּלָא, כְּגוּוּנָא דְּלַעֲיִלָא.

מָאִי טַעְמָא. כְּמָה דְּלַעֲיִלָא לְכַלְהוּ רְקִיעִים, אֵית רְקִיעַ עֲלָאָה, מְכַלְהוּ, וְלַעֲיִלָא אֲשַׁתְּכַח כְּסָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּמָה דְּאֵת אָמַר (יחזקאל א) כְּמַרְאָה אֲבָן סְפִיר דְּמוֹת כְּסָא וְעַל דְּמוֹת הַכְּסָא דְּמוֹת כְּמַרְאָה אָדָם עֲלִיו מְלַמְעָלָה. אוּף הֵכָא בְּהַאי תִּבְל, אֲשַׁתְּכַח מְלַכָּא דְּכְלָא, וּמָאן אִיהוּ אָדָם. מָה דְּלָא אֲשַׁתְּכַח בְּכַלְהוּ תַתְּאִין.

וְאִינוּן תַּתְּאִין מָאן אָתוּ. אֲלָא מְקַסְטוּרָא (נ"א מְקַטוּרָא) דְּאַרְעָא, וְסִיּוּעָא דְּרְקִיעָא דְּלַעֲיִלָא, נְפַקִין בְּרִיין מְשַׁנְיִין אֲלִין מִן אֲלִין, מְנַהוּן בְּלְבוּשֵׁין, מְנַהוּן בְּקַלִּיפִין, כְּאֲלִין תּוֹלְעִין דְּמִשְׁתַּכְּחִי בְּאַרְעָא, מְנַהוּן בְּקַלִּיפִין סוּמְקִין, אוּכְמִין חוּרִין, וּמְנַהוּן מְכַל גְּוּוּנִין. כֶּף כָּל בְּרִיין כְּגוּוּנָא דָא. וְלָא אֲשַׁתְּכַחוּ בְּקִיּוּמָא בְּרַעְשׁוֹר שְׁנִין. (אוּ יְתִיר ס"א מַעֲט אוּ פְחוֹת מַעֲט).

וּבְסַפְרָא דְּרַב הַמְנוּנָא סְבָא, פְּרִישׁ יְתִיר, דְּהָא כָּל יִשׁוּבָא מִתְגַּלְגְּלָא בְּעַגּוּלָא כְּפַדּוּר, אֲלִין לְתַתָּא, וְאֲלִין לְעִילָא, וְכָל אִינוּן בְּרִיין מְשַׁנְיִין בְּחַזּוּוּיָהוּ מְשַׁנוּיָא דְּאִוִּירָא. כְּפּוּם כָּל אֲתַר וְאֲתַר, וְקִיּוּמִין בְּקִיּוּמִיָּהוּ כְּשַׁאֲרַ בְּנֵי נִשְׂא.

וְעַל דָּא אֵית אֲתַר בְּיִשׁוּבָא, כִּד נְהִיר לְאֲלִין, חֲשִׁיף לְאֲלִין, לְאֲלִין יְמָמָא, וְלְאֲלִין לַיְלִיא. וְאֵית אֲתַר דְּכוּלִּיָּה יְמָמָא, וְלָא אֲשַׁתְּכַח בֵּיה לַיְלִיא, בְּרַ בְּשַׁעֲתָא חָדָא זַעֲרָא. וְהָאִי דְּאָמַר בְּסַפְרֵי קְדָמָאִי, וּבְסַפְרָא דְּאָדָם הֲרַאשׁוּן הֵכִי הוּא. דְּהֵכִי כְּתִיב, (תהלים קלט) אוּדְךָ עַל פִּי נוֹרְאוֹת נְפִלְיָתִי נְפִלְאִים מַעֲשִׂיךָ. וְכְתִיב, (תהלים

ט) וְהוּא יִשְׁפּוּט תִּבְל בְּצַדִּק. בְּצַדִּק וְדָאִי. מִשׁוּם כֶּף בְּנוֹי שֶׁל אָדָם נִמְצָאִים בְּאַרְץ הָעֲלִיּוֹנָה הַזֹּאת שֶׁנִּקְרָאת תִּבְל. וְהֵם עֲלִיּוֹנִים עַל הַכֵּל, כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה.

מָה הַטַּעַם? כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה לְכָל הָרְקִיעִים יֵשׁ רְקִיעַ עֲלִיוֹן מְכַלֵּם, וְלִמְעָלָה נִמְצָא כְּסָאוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כְּמַרְאֵה אֲבָן סְפִיר דְּמוֹת כְּסָא וְעַל דְּמוֹת הַכְּסָא דְּמוֹת כְּמַרְאֵה אָדָם עֲלִיו מְלַמְעָלָה. אִף כֵּן בְּתִבְל הַזֹּאת נִמְצָא הַמְלֶכֶךְ שֶׁל הַכֵּל, וּמִיָּהוּ? אָדָם, מָה שְׁלָא נִמְצָא בְּכָל הַתַּחֲתוֹנִים.

וְאוּתָּם תַּחֲתוֹנִים מֵאִיפָּה בָּאוּ? אֲלָא מִהָאָדָם (מַעֲט) שֶׁל הָאָרֶץ וְהַסִּיּוּעַ שֶׁל הָרְקִיעַ שְׁלֹמֶעֱלָה, יוֹצְאִים בְּרִיּוֹת מְשֻׁנוֹת אֵלּוּ מֵאֵלּוּ, מֵהֵם בְּלְבוּשִׁים, מֵהֵם בְּקַלְפוֹת, כְּתוֹלְעִים הֵלְלוּ שְׁנִמְצָאוֹת בְּאַרְץ, מֵהֵן בְּקַלְפוֹת אֲדָמוֹת, שְׁחוּרוֹת וְלִבְנוֹת, וּמֵהֵן מְכַל הַגְּוּוּנִים. כֶּף כָּל הַבְּרִיּוֹת כְּמוֹ כֵּן, וְלָא נִמְצָאִים בְּקִיּוּם, רַק עֶשֶׂר שָׁנִים (אוּ יוֹתֵר. ס"א מַעֲט אוּ פְחוֹת מַעֲט).

וּבְסַפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְנוּנָא סְבָא פִּרְשׁ יוֹתֵר, שֶׁהֲרִי כָּל הַיִּשׁוּב מִתְגַּלְגֵּל בְּעַגּוּל כְּמוֹ כְּפַדּוּר, אֲלָה לְמִטָּה וְאֵלּוּ לְמַעְלָה, וְכָל אוֹתָן בְּרִיּוֹת מְשֻׁנוֹת בְּמַרְאֵיהֶן מְשַׁנוּי הָאוּר כְּפִי כָּל מְקוֹם וּמְקוֹם, וְעוֹמְדוֹת בְּקִיּוּמָן כְּמוֹ שְׁאֵר בְּנֵי אָדָם.

וְיָכֵן יֵשׁ מְקוֹם בְּיִשׁוּב, כְּשִׁמְאִיר לְאֵלָה חֲשׁוּף לְאֵלָה, לְאֵלָה יוֹם וְלְאֵלָה לַיְלָה. וְיֵשׁ מְקוֹם שְׁכֵלוֹ יוֹם, וְלָא נִמְצָא בּוֹ לַיְלָה פְּרִט לְשַׁעֲה אַחַת קִטְנָה. וְזֶה שֶׁאָמַר בְּסַפְרֵי הַקְּדוּמוֹנִים, וּבְסַפְרוֹ שֶׁל אָדָם הֲרַאשׁוּן כֶּף הוּא. שְׁכָף כְּתוּב, (תהלים קלט) אוּדְךָ עַל פִּי נוֹרְאוֹת נְפִלְיָתִי נְפִלְאִים מַעֲשִׂיךָ. וְכְתוּב (שֵׁם קִד) מָה רַבּוֹ מַעֲשִׂיךָ ה'.